

УДК 792.085

**БІЛОРУСЬКИЙ ОНЛАЙН-ТЕАТР  
В КОНТЕКСТІ ПАНДЕМІЇ COVID-19**

*Дмитро Єрмолович-Дащинський,  
магістр мистецтвознавства, молодший науковий співробітник,  
Центр досліджень білоруської культури, мови й літератури  
Національної академії наук Білорусі,  
вул. Сурганова, 1/2, м. Мінськ, Білорусь, 220072  
[d.ermolovichdashchinskiy@gmail.com](mailto:d.ermolovichdashchinskiy@gmail.com)  
ORCID ID: 0000-0002-9719-0749*

**Актуальність теми** визначається наслідками глобальної пандемії COVID-19 для театрального мистецтва Білорусі.

**Предметом дослідження** є онлайн-театр як абсолютно нова форма синтетичного мистецтва, що виникла в історичному контексті пандемії.

**Метою дослідження** є вивчення сутності й перспектив розвитку онлайн-театру в Білорусі. **Проблема** полягає у визначенні наслідків впровадження онлайн-театру для розвою білоруського сценічного мистецтва й комунікації з глядацькою аудиторією.

Визначальними **методами дослідження** є мистецтвознавчі. Дослідження базується на засадах історизму, об'єктивності й системності. Наукова праця здійснена на підставі комплексного застосування культурологічного та історико-мистецтвознавчого підходів. У дослідженні також використовуються загальнонаукові методи (спостереження, описання, порівняння, абстрагування, систематизація, узагальнення).

**Ключові результати дослідження:** у період пандемії COVID-19 у Білорусі онлайн-театр почав набувати обрисів нової форми перформативного мистецтва; непропорційний розвиток напряму онлайн-театру може спричинити посилення сегментації сфери культури; онлайн-трансляція театральної інсценізації ангажує тільки один канал засвоєння інформації і значно меншою мірою сприяє соціалізації особи; онлайн-театр потребує історичного підґрунтя, яким можуть стати мистецтво теле-

театру й телеверсії спектаклю; для повноцінного розвитку онлайн-театру необхідним видається вишкіл онлайн-режисера й онлайн-оператора, котрий фільмує відеоінсценізацію на засадах режисерської концепції й театральної мізансцени.

Наслідки пандемії COVID-19 і соціального дистанціювання для культури Білорусі раніше не були актуальними й не піддавалися дослідженню. Маючи об'єктивну значущість для сучасної культури Білорусі, онлайн-театр і мистецтво онлайн-трансляції спектаклю, що формуються, є перспективними напрямками подальшого науково-практичного осмислення.

**Ключові слова:** пандемія COVID-19, соціальне дистанціювання в культурі, онлайн-трансляція спектаклю, онлайн-театр, театр Білорусі XXI століття.

Загальна пандемія коронавірусної інфекції практично цілком зупинила театральну активність у цілому світу. Незважаючи на те, що в республіці Білорусь офіційно не було впроваджено карантинного режиму, включно з жорсткими обмеженнями масових заходів, переважна більшість глядачів зволіла утриматися від відвідування театрів.

Якщо державні колективи мали певну підтримку з республіканського й місцевих бюджетів, незалежні театральні ініціативи були змушені до бездіяльності в пошуках коштів і шляхів виживання. Так виникла ініціатива незалежних культурних проєктів *#артпроєздной* на краудфандинговій платформі *molamola.by*, в рамках якої колективи пропонували бронювання квитків на свої спектаклі з відкритою датою. Друга половина театального сезону 2019 / 2020 рр. драматично ознаменувалася скасуванням міжнародних фестивалів «М.art-контакт» у м. Могилеві й «Белая Вежа» в м. Бресті; перенесенням на невизначений термін анонсованих прем'єр і запланованих показів; створенням і опублікуванням в інтернеті циклів відеосюжетів із читанням артистами творів білоруської літератури; анулюванням умов оренди і вимушеною відмовою від глядацьких залів і репетиційних приміщень; морально-психологічною і фінансово-економічною кризами глядацької аудиторії.

Під час пандемії COVID-19 у Білорусі явище, яке сприймалося як технічний функціонал і засіб архівування творчого спадку, почало набувати рис нової форми перформативного мистецтва. Йдеться про онлайн-театр. Зі свого боку театральні діячі розгортають сьогодні полеміку про офлайн-театр (антонім до слова «онлайн-театр») – мистецтво з традиційною формою побудови взаємин між артистом і глядачем. Здобутки

офлайн-театру нібито є такими, які треба захистити, наче його онлайн-еквівалент за декілька місяців у білоруському та й загальносвітовому контекстах здобув рівнозначність, ба навіть «викликав на герць» свого оригінального прототипа.

Вочевидь, якщо зануритися у футурологічні прогнози й уявити собі, що концепція соціального дистанціювання постане інтегральною частиною культури Європи і США як відповідь численним загрозам ворожого зовнішнього світу, то онлайн-театр може стати не меншим викликом театральному мистецтву, ніж у минулому віці кінематограф. Сучасникові складно уявити, наскільки масовим був театр початку ХХ століття, проте вистачить пригадати бульварні театри Парижа або російську антрепризу з «римейками» французьких водевілів, які не поступалися теперішнім телевізійним сіквелам. Якщо так станеться, то театр стане ще більш елітарним видом мистецтва і формою культурного дозвілля, ніж сьогодні, а масового глядача повернути до залів уже не вийде, бо онлайн-театр або замінить йому першоджерело, або загалом відверне його від театального мистецтва своєю почасти сурогатною формою. У такому разі сфера культури виявиться ще більш сегментованою, ніж нині.

Екрановані твори, які подаються в білоруському театрі як онлайн-трансляції чи навіть онлайн-прем'єри обласних театрів, насправді є відеозаписами (у тому числі архівними минулих десятиліть), виконаними з одного-двох пунктів, і які професійна етика засадничо не дозволяє виносити на глядацьку аудиторію. Прийнятними такі відео є тільки для досвідченого артиста, вимушеного самостійно долучитися до репертуарного спектаклю, чи для театрознавця, який студіює історію сценічного мистецтва. Варто також пам'ятати, що до кінця не опрацьовано й не впроваджено фінансово-організаційний механізм функціонування онлайн-театру.

Нерозв'язаною проблемою білоруського театру залишається незначна гастрольна активність усередині країни. Коли востаннє столичний глядач бачив найліпші сценічні праці Національного театру ім. Якуба Коласа або Берестейського академічного театру драми? Зі свого боку не дає собі ради з завданням розвою регіональної театральної культури народний театр малих міст, здебільшого через те, що сучасна особа в інший спосіб організовує своє дозвілля, ніж у радянський час. Ані першого, ані другого завдання онлайн-театр, здатний проектуватися на кожен екран країни, не виконає без умотивованого глядача. Не варто також забувати, що онлайн-трансля-

ція театральної інсценізації ангажує тільки один канал сприйняття інформації і значно меншою мірою сприяє соціалізації особи, особливо коли йдеться про юного глядача.

Нове культуральне явище потребує історичного підґрунтя, яким може стати відроджувана зараз майстерність телеверсії спектаклю і втрачене цілковито мистецтво телетеатру. Певно, аби створити білоруський онлайн-театр, потрібен новий тип актора, що здатний грати без спілкування з глядацькою аудиторією, автономно конструюючи психологічний взаємозв'язок і оперуючи проекціями очікуваних оцінок. Формування жанру онлайн-театру потребує вишколу (не обов'язково на рівні вищої школи, це можливо й у системі додаткової освіти) онлайн-режисера й онлайн-оператора, який фільмує відеоінсценізацію за засадами режисерської концепції і театральної мізансцени.

Головне питання полягає в тому, як онлайн-театр і інші театральні інновації періоду пандемії COVID-19 будуть сприяти розбудові національної театральної школи Білорусі – неповторного явища зі складною перерваною історією і вельми непевним прийдешнім в умовах глобалізації світової культури.